

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 27 mars 2020

Mål nr

T 1013-19

PARTER

Klagande

Region Gotland, 212000-0803

621 81 Visby

Ombud: Advokaterna PP och CC samt juristen AC

Motpart

Länsstyrelsen i Gotlands län

621 85 Visby

SAKEN

Tillstånd till vattenverksamhet

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts, Mark- och miljööverdomstolen, dom 2019-01-25 i mål

M 6396-17

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer Mark- och miljööverdomstolens domslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Region Gotland har yrkat att Högsta domstolen ger regionen rätt att inom tillståndet för vattenverksamheten få anlägga en ersättningsbrunn som en underhållsåtgärd. Denna rätt ska enligt regionen gälla utan begränsning av att arbetena ska utföras inom en viss tid och utan att det meddelas bestämmelser om att anspråk i anledning av oförutsedd skada får framställas inom en viss tid.

Länsstyrelsen har inte framfört några invändningar mot ändringsyrkandet.

Högsta domstolen har kungjort regionens överklagande.

DOMSKÄL**Vad målet i Högsta domstolen gäller**

1. Huvudfrågan i Högsta domstolen är om rätten att anlägga en ersättningsbrunn ryms inom tillståndet för en befintlig brunn. En anknytande fråga är om bestämmelser om arbetstid och tid inom vilken anspråk på grund av oförutsedda skador får framställas ska föreskrivas avseende ersättningsbrunnen.

Bakgrund

2. Region Gotland ansökte om tillstånd enligt miljöbalken till att bibehålla en befintlig borrhälsbrunn inom fastigheten X 1:37 i Gotlands kommun och att leda bort 35 m³ grundvatten per dygn som årsmedelvattenuttag. Region Gotland yrkade även att regionen skulle ges rätt att, om den befintliga brunnen skulle bli obrukbar, inom en radie av 30 meter från denna anlägga en ersättningsbrunn.

3. Mark- och miljödomstolen gav regionen tillstånd till att bibehålla den befintliga brunnen och att leda bort grundvatten i enlighet med ansökan. Domstolen avslog yrkandet om rätt att anlägga en ersättningsbrunn.

4. Mark- och miljööverdomstolen har med delvis bifall till överklagandet gett regionen rätt att – om den befintliga brunnen skulle bli obrukbar – inom 30 meter från den brunnen anlägga en ersättningsbrunn. Rätten har i denna del förenats med bestämmelser om arbetstid och tid för att framställa anspråk på grund av oförutsedd skada. Arbetstiden har bestämts till tio år från det att domen har fått laga kraft. Tiden för att framställa anspråk har bestämts till fem år räknat från utgången av arbetstiden. Domstolen har också förordnat att den gamla brunnen ska tas ur drift samtidigt som ersättningsbrunnen börjar att användas.

Rättsliga utgångspunkter

Vattenverksamhet och tillstånd

5. I 11 kap. miljöbalken finns bestämmelser om vattenverksamhet och vattenanläggningar. Med vattenverksamhet avses bl.a. bortledande av grundvatten eller utförande av en anläggning för detta (3 § 6). Med vattenanläggning avses en anläggning som har kommit till genom en vattenverksamhet tillsammans med manöveranordningar som hör till en sådan anläggning (4 §).

6. Vattenverksamhet är som huvudregel tillståndspliktig (9 §). Som ett generellt undantag gäller att tillstånd inte behövs om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena (12 §).

Underhållsansvar

7. Den som äger en vattenanläggning är enligt 11 kap. 17 § miljöbalken skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller

enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena. Även åtgärder som vidtas inom ramen för underhållsansvaret kan kräva tillstånd. Att en åtgärd omfattas av ägarens underhållsskyldighet är alltså i sig inte avgörande för tillståndsplikten.

Ersättning för skador

8. Enligt 31 kap. 16 § miljöbalken ska den som med stöd av tillstånd enligt 11 kap. vidtar en åtgärd som skadar annans egendom som huvudregel ersätta skadan. Ersättning ska betalas endast för skador som kvarstår sedan förebyggande eller avhjälpande åtgärder har utförts av tillståndshavaren.

9. Ersättning för skador som orsakas av en vattenverksamhet ska som utgångspunkt regleras i samband med tillståndsprövningen. Det kan ske antingen då tillstånd beviljas eller, vid svårutredda skador, efter uppskov. Dessutom gäller att oförutsedda skador kan ersättas i efterhand.

10. Anspråk på grund av oförutsedda skador ska framställas till mark- och miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tjugo år, som kan ha bestämts i samband med tillståndet. Tiden räknas från utgången av den av domstolen bestämda tiden inom vilken arbetena ska vara utförda. (Se 24 kap. 13 § tredje stycket i dess lydelse före den 1 januari 2019, numera 24 kap. 18 §.)

Bestämmelser i tillstånd om arbetstid och oförutsedda skador

11. I 22 kap. 25 § miljöbalken, i dess lydelse före den 1 januari 2019, redovisas vissa bestämmelser som ett tillstånd enligt miljöbalken kan innehålla. Enligt första stycket punkten 13 (numera punkten 14) ska anges den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedd skada får framställas. Enligt andra stycket samma paragraf ska, om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, den tid inom vilken arbetena ska vara utförda anges i domen. Denna tid får vara högst tio år.

12. Av 24 kap. 2 § följer att ett tillstånd förfaller om arbetstiden inte iakttas. Tiden kan dock förlängas om tillståndshavaren har giltigt skäl för dröjsmålet eller synnerliga olägenheter skulle uppstå om tillståndet förfaller.

13. Att arbetstid ska anges i ett tillstånd som avser arbeten för vattenverksamhet fyller bl.a. den funktionen att arbetstiden kan tjäna som utgångspunkt vid bestämmandet av den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedd skada får framställas (jfr 24 kap. 13 § tredje stycket).

Bedömningen i detta fall

14. Den ersättningsbrunn som regionen vill anlägga är tänkt att utföras inom 30 meter från den befintliga brunnen.

15. Om ersättningsbrunnen anläggs innebär det att en ny brunn etableras och att grundvattnet leds bort vid en annan punkt jämfört med tidigare. Detta utgör vattenverksamhet (jfr p. 5). Ersättningsbrunnen är då en egen vattenanläggning, skild från den befintliga brunnen.

16. Vilken inverkan som ersättningsbrunnen kan få på vattenförhållandena beror bl.a. på de geologiska och hydrologiska förhållandena där den anläggs. Det är inte uppenbart att allmänna eller enskilda intressen inte skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. Det innebär att ersättningsbrunnen kräver tillstånd.

17. Eftersom anläggandet av ersättningsbrunnen avser arbeten för vattenverksamhet ska tillståndet förenas med bestämmelser om arbetstid. Arbetstiden ska bestämmas i enlighet med vad Mark- och miljööverdomstolen har bestämt, dvs. till tio år.

18. Det finns inte heller skäl att ändra det som Mark- och miljööverdomstolen bestämt när det gäller tid för anspråk på grund av oförutsedd skada

föranledd av etablerandet av ersättningsbrunnen och grundvattenbortledningen.

19. Mark- och miljööverdomstolens domslut ska mot denna bakgrund fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Anders Eka, Kerstin Calissendorff, Agneta Bäcklund (referent), Dag Mattsson och Johan Danelius
Föredragande justitiesekreterare: Rickard Forsgren